

LUONTOPANEELIN LAUSUNTO KOSKIEN AINEETTOMAN KULTTUURIPERINNÖN TOIMENPIDEOHJELMAA 2023-2028 (MV/2/06.00.00/2023)

Kommentit kohtaan 1. Suomi sopimuksen jäsenmaana.

-

Kommentit kohtaan 2. Toimijat aineettoman kulttuuriperinnön suojelutyössä.

Elinvoimaiseen ja monimuotoiseen luontoon nojaava luontosuhteemme on tärkeä osa aineetonta kulttuuriperintöämme. Luontoon liittyvää kulttuuriperintöä vaalivat mm. tiedekeskukset, maakuntamuseot ja luontokeskukset. Useilta näistä toimijoista puuttuu resursseja toiminnan ja näyttelyiden uudistamiseen, mitä perinnön siirtyminen ja elinvoimaisuuden säilyttäminen vaatisi. Esimerkiksi Lapin maakuntamuseo ja Arktisen keskuksen tiedekeskus, jotka molemmat esittelevät pohjoisen kulttuuriperintöä, kaipaavat rahoitusta vuosikymmeniä vanhojen perusnäyttelyiden uudistamiseen.

Myös Kasvitieteellisillä puutarhoilla voisi nähdä olevan roolin aineettoman kulttuuriperinnön vaalijoina. Kasvitieteellisissä puutarhoissa kootaan tietoa ja näyttelyitä mm. maanviljelyyn johtaneiden perinnekasvien ja muiden kasvien käytöstä.

Kommentit kohtaan 3. Strateginen kehitys ja rahoitus.

Osiassa tuodaan esiin aineettoman kulttuuriperinnön kytkökset kestäväen kehityksen tavoitteisiin. Aineettoman kulttuuriperinnön toimeenpanosuunnitelmaan läheisesti liittyvässä Kulttuuriperintöstrategian luonnoksessa on korostettu kulttuuriperinnön ja luonnonympäristön yhteyttä. Strategialuonnoksessa todetaan: ”Kulttuuriperintöbarometrin (2021) mukaan ihmiset pitävät luontoympäristöä kaikkein tärkeimpänä vaalittavana kulttuuriperintönä. Puhdas ja monimuotoinen luonto nähdään myös tärkeimpänä tulevaisuuden kulttuuriperintönä”. Aineettoman kulttuuriperinnön toimeenpanosuunnitelmassa ei varsinaisesti määritellä, mitä aineettomalla kulttuuriperinnöllä tarkoitetaan, mutta käsitämme, että suomalaisten luontosuhde liittyy vahvasti myös tähän perintöön. *Jotta elinvoimainen ja monimuotoinen luonto tulevaisuuden kulttuuriperintönä pystytään säilyttämään, tulisi kaikissa suunnitelmissa ja toimissa kiinnittää huomiota yhtäältä siihen, mikä kulttuuriperinnössämme tukee työtä luontokadon ja ilmastokriisin pysäyttämiseksi, ja toisaalta siihen, mikä on näille tavoitteille kenties vahingollista.* Aineettomalla kulttuuriperinnöllä voi olla tärkeä roolin kestävämmän elämäntavan opettelussa ja omaksumisessa, mutta tämän roolin toteutuminen vaatisi tarkempaa analyysiä kulttuuriperinnön ja ekologisen kestävyuden kytköksistä.

Kommentit kohtaan 4. Koulutus ja kasvatus.

Osion alussa todetaan, että ”perinteen siirtyminen ja jatkuva kehittyminen on elinehto aineettoman kulttuuriperinnön elinvoimaisuuden säilymiselle”. Toimenpideohjelmassa on siis tunnistettu hyvin, että *aineeton kulttuuriperintö voi myös kehittyä*, vaikka samalla historiallista perintöä vaalittaisiinkin. Toimeenpanosuunnitelmassa nähdään, että aineeton kulttuuriperintö kytkeytyy vahvasti kestäväen kehityksen Agenda 2030 -tavoitteisiin. Luontopaneeli katsoo, että aineettoman kulttuuriperinnön elinvoimaisuuden säilyttämiseksi olisi oleellista tarkastella kulttuuriperinnön ja kestävyystavoitteiden kytköksiä ja tätä kautta pohtia, *miten* aineettoman kulttuuriperinnön olisi syytä kehittyä. Suomen

kulttuuriperintöstrategian luonnoksessa oli tunnistettu, että jotkin osat kulttuuriperinnössämme voivat olla myös ristiriidassa kestävyystavoitteiden kanssa. Siksi olisi tärkeää, että aineetonta kulttuuriperintöä ja mm. perinnön mukana kulkevia asenteita tarkasteltaisiin myös kriittisesti ja *vaalittaisiin ja siirrettäisiin eteenpäin etenkin sellaista kulttuuriperintöä, joka tukee ekologiselle kestävyydelle rakentuvien tavoitteiden saavuttamista.*

Osiossa todetaan, että ”aineeton kulttuuriperintö sisältyy varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa erityisesti laaja-alaisen osaamiseen osa-alueeseen ”Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu” sekä lukiokoulutuksessa osa-alueeseen ”Globaali- ja kulttuuriosaaminen””. Luontopaneeli katsoo, että aineettomaan kulttuuriperintöön liittyvää kasvatus voisi yhdistyä luontevasti ympäristö- ja kansalaiskasvatuksen piiriin, jolloin näiden yhteyksiä olisi tarpeen vahvistaa. Luontopaneeli pitää yleisesti tärkeänä, että globaali- ja kulttuurikasvatuksen, ympäristökasvatuksen ja kansalaiskasvatuksen yhteyttä peruskouluissa parannettaisiin nykyisestä. Nämä kaikki ovat niin kutsuttuja läpileikkaavia ja monialaisia alueita, jotka linkittyvät eri näkökulmista samoihin yhteiskunnallisiin ilmiöihin. Tällä hetkellä globaali- ja kulttuurikasvatus liitetään yleisesti taito- ja taideaineiden opetukseen, kansalaiskasvatus yhteiskuntaoppiin ja ympäristökasvatus luonnontieteisiin ja ympäristöoppiin. Tämän jaon vuoksi läpileikkaavuus ei usein toteudu kovin hyvin, eikä jakoa voida pitää tieteellisesti perusteltuna. Osana aineettoman kulttuuriperinnön toimeenpanosuunnitelmaa voisi olla hyvä kannustaa kehittämään *monialaista kasvatusta ja koulutusta, joka yhdistää globaali-, kulttuuri-, ympäristö- ja kansalaiskasvatusta taide- ja taitoperustaisin menetelmiin.*

Toimeenpanosuunnitelmassa mainitaan, että luonto- ja ympäristökasvatus osana kouluopetusta välittää luontoon liittyvää tietotaitoa. Lisäksi todetaan, että luonnonvara-aloilla ja maa- ja metsätieteen aloilla siirretään luontoon liittyvää tietotaitoa ja osaamista. Suunnitelmassa jää epäselväksi, mitä luontotietoon liittyvällä aineettomalla kulttuuriperinnöllä tarkoitetaan tai miten sen oletetaan siirtyvän eri alojen opetuksessa. Luontoon ja luonnonvarojen käyttöön liittyvä tieto on monilla suunnitelmassa mainituilla aloilla paljolti talous- ja teollisuuslähtöistä ja esimerkiksi opetettavat maa- ja metsätalouden käytänteet voivat olla verrattain uusia, viimeisten vuosikymmenten aikana valtavirtaistuneita menetelmiä. Perinnetiedolla ja aineettomalla kulttuuriperinnöllä voisi toki olla paljonkin annettavaa, jos pyritään esimerkiksi paikallisesti tasapainoon luonnonvarojen käytön ja ekologisen kestävyuden välillä. *Lähtökohtaisesti ei kuitenkaan voida olettaa, että luontoon liittyvä tieto, jota eri aloilla siirretään, olisi kytköksissä aineettomaan kulttuuriperintöön tai ekologiseen kestävyyteen.* Luontopaneeli katsoo, että suunnitelmassa olisi oleellista pureutua näihin kysymyksiin huolellisemmin.

Kommentit kohtaan 5. Tutkimus suojelelyön tukena.

Osion alussa todetaan: ”Lisäksi tarvitaan tutkittua tietoa siitä, kuinka aineettomaan kulttuuriperinnön suojeleluun liittyvät mekanismit toimivat, ja kuinka ne vaikuttavat aineettomaan perintöön ja sen vaikutuspiirissä eläviin ihmisiin ja luontoon. Samalla tutkimus lisää elävän perinnön näkyvyyttä, tunnettuutta ja arvostusta. Yhtäältä tarvitaan aineettoman kulttuuriperinnön suojelemisen, tuottamisen ja nimeämisen prosessien kriittistä tarkastelua.” Luontopaneeli kiittää näitä huomioita. Jotta aineettoman kulttuuriperinnön vaalimisella ja siirtämisellä tuetaan kestävä kehityksen tavoitteita ja rakennetaan kestävä tulevaisuutta, on kulttuuriperinnön suojelelu ja tuottamista erittäin tärkeää tarkastella myös kriittisesti. Suunnitelmassa ei juurikaan avata sitä, mitä kaikkea aineettomalla kulttuuriperinnöllä tarkoitetaan. Kun jokin ajattelutapa tai toiminto nimetään kulttuuriperinnöksi, syntyy tälle herkästi samalla vahva oikeutus, mikä ei kuitenkaan aina ole kestävyuden näkökulmasta perusteltua. Siksi on tärkeää tarkastella kriittisesti myös kulttuuriperinnön nimeämisen prosesseja, kuten suunnitelmassa todetaankin. Luontopaneeli toivoo, että tätä kriittistä näkökulmaa avattaisiin suunnitelmassa nyt esitettyä tarkemmin ja pohdittaisiin, miten aineetonta kulttuuriperintöä voidaan

kehittää, uudistaa ja vaalia niin, että kestävyys ehdot toteutuvat ja kestävyystavoitteiden toteutumista tuetaan.

Kommentit kohtaan 6. Näkyvyys ja media.

-

Kommentit kohtaan 7. Kansainvälinen yhteistyö.

Mainitsimme ”Toimijat aineettoman kulttuuriperinnön suojelutyössä” -kohdassa, että kasvitieteellisillä puutarhoilla voisi nähdä olevan myös roolin aineettoman kulttuuriperinnön vaalijoina. Tähän liittyen kansainvälistä yhteistyötä voi vahvistaa Eurooppalainen Kasvitieteellisten puutarhojen verkoston kautta (European Botanic Gardens Consortium).

8. Aineettoman kulttuuriperinnön merkitys yhteiskunnassa

Osiassa todetaan, että ”käytännön tasolla perinteet ovat tietojen ja taitojen lähde, identiteetin ja jatkuvuuden luoja ja ylipäätään kestävä kehityksen mahdollistava resurssi.” Osiassa nostetaan lisäksi erikseen esiin kestävyys ekologisen ulottuvuuden merkitys etenkin luontoon kytkeytyvien elävien perinteiden parissa. Luontopaneeli katsoo, että suunnitelmassa olisi tärkeää käsitellä tarkemmin aineettoman kulttuuriperinnön ja ekologisen kestävyys välisiä kytköksiä, jotta suunnitelman voisi katsoa selkeästi tukevan Agenda 2030 tavoitteita ekologisen kestävyys osalta. Toistaiseksi suunnitelmaluonnoksessa jää epäselväksi, *mitä on sellainen aineeton kulttuuriperintö, joka tukisi ekologista kestävyttä tai miten ei-kestäviä kulttuuriperinnön osia kehitettäisiin ja uudistettaisiin.* Katsomme, että suunnitelman yhteys kestävä yhteiskunnan rakentamiseen vahvistuisi, jos näihin kysymyksiin syvennyttäisiin vielä ennen lopullisen suunnitelman version julkaisemista.

Osiassa mainitaan elävän perinnön ja kestävä matkailutoiminnan yhteys. Matkailulla voi olla kulttuuriperintöön sekä positiivisia että negatiivisia vaikutuksia ja siksi kestävä matkailun edistämiseksi tarvitaan reunaehtoja ja mittareita. Valtioneuvosto julkaisussa ”Kestävä matkailun monitieteiset mittarit kulttuuriympäristössä” (Veijola ja Kyyrö 2020) esitellään nykyisin tarjolla olevia matkailun vaikutusten mittaus- ja seurantamenetelmiä sekä uutta vierailukestävyys kolmiomittausmallia, jonka tarkoituksena on toimia kestävä kehityksen työkaluna kulttuuriympäristöissä tapahtuvalle matkailutoiminnalle. Malli voisi olla hyödyllinen myös osana aineettoman kulttuuriperinnön toimeenpanosuunnitelman jalkauttamisesta.

Luontopaneelin lausunnon ovat laatineet Kirsi Pauliina Kallio, Ilona Laine, Elina Oksanen ja Outi Silfverberg.

Viitattu kirjallisuus:

Veijola S. & Kyyrö K. (toim.). 2020. Kestävä matkailun monitieteiset mittarit kulttuuriympäristöissä. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2020:26. [Kestävä matkailun monitieteiset mittarit kulttuuriympäristöissä \(valtioneuvosto.fi\)](#)